06 / 08 / 2023 Pazar günü yapılan ÖABT Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Testi'nde, yayımlanan kitapçık 20. soru olarak görünen aşağıdaki soruda akademik hata yapılmıştır. Sorunun 2 cevabı vardır.

Dil-rübâsın bî-vefâsın ey cefâ-cû nevcivân
Bî-vefâsın ey cefâ-cû nevcivan hâlim yaman
Ey cefâ-cû nevcivân hâlim yaman senden aman
Nevcivân hâlim yaman senden aman saddü'l-aman

Bu dörtlüğün nazım şekli aşağıdakilerden hangisidir?

A) Semai
B) Kalenderi
C) Selis
D) Satranç
E) Vezn-i aher

Cevap E olarak verilmiştir. Buna göre;

Verilen şiir 20. yüzyıl âşıklarından Muhlis'ye aittir. (15. Bedri NOYAN, Ayaşlı Abdi Efendi Cöngünün Tedkiki, Halk Kültürü 1984/4, İst., 1985, s. 109-110.)

!!! Bu şiirin de örnek olarak geçtiği aşağıdaki makaleyi incelemeniz çok önemlidir: Doğan KAYA: Satranç ve Vezn-i Ahar Üzerine Düşünceler

Verilen şiir aruzun "fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün" vezniyle yazılmıştır. Klasik halk edebiyatı nazım biçimlerini dikkate aldığımızda bir "divan" örneğidir fakat "divan" sorunun seçeneklerinde geçmiyor.

Halk şiirinde nazım şekli, nazım türü sınıflandırmasının problemlerine değinmeyeceğim fakat aşağıda sıraladığım kaynaklarda geçen "vezn-i aher" anlatımlarını dikkatinize sunmak istiyorum.

1. **M. Öcal Oğuz, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker yayınları, Eylül 2011, Ankara, s. 268, 269**
   İlgili madde şöyle açıklanmaktadır: Âşıklar tarafından aruzun "müstefilâtün müstefilâtün müstefilâtün müstefilâtün" kalıbıyla murabba biçiminde yazılan şiirlere vezn-i aher adı verilmiştir. Vezn-i aherde her dize ilk üçü birbiriyle kafiyeli dört eşit parçaya bölünmüştür. Her parça ardından gelen dizelerin başında tekrarlandığı gibi, öteki parçalar da aynı dizede birbirini izler. (Bu bilgiye "ONAY" ve "DİZDAROĞLU" kaynak gösterilmiş.)

2. **Cem DİLÇİN, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, TDK Yayınları, 2013 Ankara, s. 362.**
   İlgili madde şöyle tanımlanmış: Aruzun "müstefilâtün müstefilâtün müstefilâtün müstefilâtün" kalıbıyla murabba biçiminde yazılır." Uyak düzeni murabbaya benzer. Her dizesi müstefilâtün parçasına uyan 4 söz öbeğine bölünmüştür. Birinci dizenin parçalarını dolduran sözler, sırasıyla ikinci, üçüncü ve dördüncü dizelerin ilk parçaları olarak yinelenir…

   Ayrıca, vezn-i aherin zincirleme biçiminde olanları da vardır. Zincirleme vezn-i aherde dizelerin ölçüsü ya "müstefilâtün müstefilâtün" ya da "müstefilâtün müstefilâtün müstefilâtün müstefilâtün" olur. …

NOT: Bentleri 3 dize olarak açıklanan kısımda ise herhangi bir aruz kalıbı verilmemiş ama seçilen örnek yine 4 müsteflâtün şeklindedir.

3. **Erman ARTUN, Türk Halk Edebiyatına Giriş, Karahan Kitabevi, Eylül 2017, s. 246.**

   Halk şiirinde aruzlu biçimlerden söz edilirken "vezn-i aher" adıyla herhangi bir sınıflama yapılıp başlık açılmamıştır. "Satranç" başlığında şu tanımlama yapılmıştır:

   Aruzun "müfteilün müfteilün müfteilün müfteilün" kalıbıyla yazılırlar. Ancak satrancı salt bu kalıba bağlamamak gerekir. Çünkü (mefûlü mefâîlü mefâîlü feûlün), (fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün), (mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün), (müstefilâtün müstefilâtün müstefilâtün müstefilâtün) gibi kalıplarla ortaya konmuş pek çok örnek vardır.

   Bunun dışında hecenin 8, 10, 12, 14, 16, ve 20'li şekli ile de satrançlar yazılmıştır.
   …
   İster beyit, dörtlük, bent hâlinde isterse aruzun yahut hecenin muhtelif kalıplarıyla yazılsın ve vezn-i aher yahut başka adla isimlendirilmiş olsalar da satranç tahtası düzeninde yazılmış olan şiirlere genel olarak satranç diye adlandırmak gerekir.

4. **Abdurahman GÜZEL, Ali TORUN, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, AKÇAĞ, 2014 Ankara, s. 322.**
   İlgili madde şöyle tanımlanmış: Saz şairlerinin 4 müstefilâtün kalıbında yazdıkları şiirlere vezni aher denir.
   Vezn-i aherde her mısra, ilk üçü birbiriyle kafiyeli, dört eşit parçaya bölünmüştür. Her parça, ardından gelen mısraların başında tekrarlandığı gibi, öteki parçalar da aynı mısrada birbirini izler. S
   …
   Her bendi üç mısralı vezn-i aher de vardır. Ancak örneğine az rastlanır.

   Vezn-i aher aruzun müstefilâtün kalıbında yazıldığı gibi aşağıdaki biçimde divanlar da vezn-i aher sayılmaktadır.

   NOT: BUNUN İÇİN, ÖSYM'NİN SORUSUNDAKİNE BENZER, YANİ ARUZUN "fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün" VEZNİYLE OLUŞTURULMUŞ BİR ÖRNEK KONMUŞTUR.

5. **Ahmet Talat ONAY (Yayına hazırlayan, Cemal KURNAZ), Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nevi, AKÇAĞ Yayınları/187, 1996 Ankara, s. 160**

   İlgili madde şöyle tanımlanmış: Bir mısraının her parçası zahirde aruzun müstefilâtün cüzüne tavafuk eden her mısraı dört parçadan mürekkep olan ve bir bendden musanna dört bend vücuda gelen musammat şiirlerdir.

…
NOT: Bu eserde vezn-i aher başlığının devamında, herhangi bir bilgi açıklaması yapılmadan aruzun “fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün” vezniyle oluşturulmuş, beyitlerden oluşan bir şiir örneği verilmiştir.

6. Doğan KAYA, Âşık Edebiyatı Araştırmaları, İstanbul, 2000, s. 81-114. **SATRANÇ VE VEZN-İ AHAR ÜZERİNE DÜŞÜNCELER ADINI TAŞIYAN BU MAKALE TÜMÜYLE, HALK ŞİİRİNDEKİ “SATRANÇ” VE “VEZN-İ AHER” ŞİİRLERİNDEKİ ADLANDIRMA PROBLEMİ ÜZERİNE YAZILMIŞTIR. ERMAN ARTUN DA YUKARIDA ANILAN KİTABINDA BU MAKALEYİ REFERANS GÖSTERMİŞTİR.**

YORUM: Kaynakların ortak noktası vezn-i aher nazım şeklini aruzun 4 müstefilâtün vezniyle yazılan şiir şeklinde tanımlamak. Bu nazım şekline ek bilgiler, açıklamalar, örnekler sunanlar olmuştur, sunmayanlar olmuştur.

Bu noktada sorunun cevabının vezn-i aher olarak verilmesinde akademik tartışma olsa bile akademik hata yoktur diyelim.

Cevabın “satranç” da olmaması için bir sebep var mıdır?

KISACASI İLGİLİ SORU İKİ CEVAPLIDIR. ÖSYM TARAFINDAN İPTAL EDİLMELİDİR.

SONUÇ:

Yukarıda sıraladığımız kitaplar pek çok fakültede halk edebiyatı derslerinde ders kitabı olarak kullanılan kaynaklar.

Burada karşımıza basit bir soru çıkıyor:

A üniversitesinden mezun biriyle, B üniversitesinden mezun birinin farklı hatta zaten tartışmalı bir bilgiyi hocasından net bilgi olarak alıp soruyu buna göre çözmesinin yarattığı problemi nasıl çözeceğiz?

Bu sorunun basit bir cevabı var:
Nitelikli kişilere soru yazdırıp sorunun güvenirliğini en üst seviyeye çıkararak.